

Commissie toezicht financiën politieke partijen

De minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
De heer F. Rijkaart
Postbus 20011
2500 EA 's-GRAVENHAGE

Kenmerk
2025/02

Datum 23 september 2025
Betreft Advies Ctfpp over verantwoordingsjaar 2024

Geachte heer Rijkaart,

De Commissie toezicht financiën politieke partijen (Ctfpp), hierna 'commissie', brengt hierbij op grond van artikel 35 van de Wet financiering politieke partijen (Wfpp) advies uit over de naleving van de Wfpp in het verantwoordingsjaar 2024.

Algemeen beeld verantwoordingsdocumenten

De commissie constateert dat de kwaliteit van de aangeleverde verantwoordingsdocumenten over het subsidiejaar 2024 na een verbeteringsslag niet verder is toegenomen. Hoewel de meeste partijen hun verantwoordingsdocumenten tijdig en volledig hebben aangeleverd, is er sprake van stagnatie in de verbetering van de inhoudelijke kwaliteit. De minimale vereisten worden gehaald, maar verdere professionalisering en transparantie blijven achter.

Positief is dat de commissie weer gebruik heeft kunnen maken van een document dat door uw ministerie is opgesteld met daarin een overzicht of politieke partijen de aangeleverde informatie volledig en tijdig hebben ingediend, aangevuld met eventuele geconstateerde tekortkomingen.

Beoordeelde verantwoordingsdocumenten

Beoordeling documenten 20 partijen

Het ministerie heeft aangegeven dat 19 van de 20 partijen een formeel juiste en volledige verantwoording hebben ingediend. De commissie heeft de verantwoordingsdocumenten van deze partijen beoordeeld: PVV, VVD, SP, GL, PvdA, NSC, D66, BBB, CDA, CU, DENK, PvdD, SGP, FvD, Volt, JA21, BVNL, 50PLUS en OPNL. De documenten van BIJ1 zijn niet beoordeeld, hetgeen de commissie hierna nader toelicht.

Beoordeelde verantwoordingsdocumenten

De commissie heeft de volgende verantwoordingsdocumenten beoordeeld:

- de financiële verslagen van de politieke partij en haar gesubsidieerde neveninstellingen met daarin opgenomen de ontvangen subsidies, ontvangen bijdragen, ledenaantallen, overige inkomsten, vermogenspositie en schulden;
- een overzicht van de bijdragen van in totaal € 1.000 of meer die de partij en haar neveninstellingen in 2024 van een donateur hebben ontvangen, met daarbij de naam en het adres van de gever, het bedrag of de waarde van de bijdrage en de datum van de bijdrage;
- een overzicht van de schulden van € 25.000 of meer die de partij en haar neveninstellingen gedurende 2024 zijn aangegaan, met daarbij de naam en het adres van de crediteur onderscheidenlijk geldverstrekker en indien van toepassing, de gegevens van de instelling;
- een schriftelijke verklaring van een accountant waarin de uitslag van diens onderzoek naar de getrouwheid van de financiële verslagen en de overzichten van bijdragen en schulden wordt weergegeven.

Inhoudelijke beoordeling

De commissie constateert dat de 19 beoordeelde politieke partijen op correcte wijze verslag doen van hun activiteiten en van de door hen ontvangen bijdragen en aangegane schulden.

Herstelde verantwoordingsdocumenten

De commissie constateert dat de verantwoordingsdocumenten van SP, VVD en BBB aanvankelijk niet tijdig en volledig zijn aangeleverd. Ook niet na een door uw ministerie geboden hersteltermijn. Hiermee waren de drie partijen in eerste instantie in gebreke. De partijen hebben uiteindelijk na door uw ministerie verleend uitstel wel een juiste en volledige verantwoording aangeleverd. De commissie acht het billijk dat u partijen de gelegenheid geeft omissies te herstellen, maar adviseert u tevens de partijen aan te blijven spreken op hun verplichting documenten voortaan wel tijdig en volledig in te dienen. Bovendien verzoekt de commissie u als toezichthouder om in de toekomst aan de commissie duidelijk inzichtelijk te maken welke afspraken met partijen zijn gemaakt om geconstateerde gebreken te herstellen.

Niet beoordeelde verantwoordingsdocumenten

Geen beoordeling verantwoordingsdocumenten om formele redenen

De commissie moet vaststellen of de financiering van alle politieke partijen heeft plaatsgevonden in overeenstemming met de Wfpp. Dit bevordert het vertrouwen van de kiesgerechtigden in het Nederlandse politieke systeem.

Hieruit vloeit voort dat de commissie de verantwoordingdocumenten van de volgende partij niet heeft beoordeeld vanwege de volgende onvolkomenheid:

Naam politieke partij	Bevinding(en)
BIJ1	Gehele verantwoording ontbreekt.

BIJ1

De commissie constateert dat BIJ1 wederom niet heeft voldaan aan de formele vereisten voor het aanleveren van verantwoordingsdocumenten over het subsidiejaar 2024. De gehele verantwoording ontbreekt, ondanks dat de partij voldoende instructies, tijd en gelegenheid heeft gehad om deze tekortkoming te herstellen. Dit is niet de eerste keer: ook in voorgaande jaren heeft BIJ1 niet aan de verplichtingen voldaan, wat eerder heeft geleid tot gedeeltelijke terugvordering van subsidie. De commissie adviseert daarom de aan BIJ1 verstrekte subsidie volledig terug te vorderen. Vanwege het bij herhaling niet nakomen van de aan de subsidie gestelde verplichtingen, acht de commissie een minder zware maatregel niet opportuun.

Aanvullende onderwerpen

Opvallende bevindingen

De commissie constateert dat er bij diverse partijen sprake is geweest van opvallende bevindingen in de verantwoording, met name in situaties die buiten de reguliere administratieve processen vallen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Buitenlandse gift aan JOVD;
- Anonieme giften en giften uit het buitenland aan PVV;
- Nalaten meldplicht substantiële giften PvdA, VVD en Volt.

Feit is dat de verwerking van bovengenoemde bevindingen pas achteraf heeft plaatsgevonden. Dit wijst op een reactieve in plaats van proactieve benadering van de administratieve verplichtingen.

De commissie adviseert u om de politieke partijen nadrukkelijk te blijven wijzen op het belang van een strakke en proactieve inrichting van hun administratieve processen, juist ook voor uitzonderlijke gevallen. Partijen dienen te anticiperen op bijzondere situaties en hun interne procedures hierop af te stemmen. Dit draagt bij aan de betrouwbaarheid van de verantwoording en voorkomt dat correcties pas plaatsvinden nadat onregelmatigheden zijn geconstateerd.

Substantiële giften

Op 23 september is in een artikel van de Volkskrant¹ o.a. opgenomen dat consultancybedrijf Samhoud in 2024 bijna een ton in natura aan D66 heeft gedoneerd. In het overzicht van substantiële giften over verantwoordingsjaar 2024 van uw ministerie is de betreffende gift ook als een gift in natura gerapporteerd. Deze gift in natura heeft de commissie niet in de

¹ Artikel 'Wie geven in Nederland geld aan politieke partijen?', Volkskrant 23 september 2025, link: <https://www.volkskrant.nl/politiek/wie-geven-in-nederland-geld-aan-politieke-partijen~bf81226b/>

verantwoordingsdocumenten van de partij kunnen achterhalen. Wel is er sprake van een financiële gift van Samhoud van in totaal € 99.591. Derhalve adviseert de commissie u dit bij D66 na te gaan en de commissie hierover te informeren.

Daarnaast heeft de commissie geconstateerd dat in hetzelfde overzicht van substantiële giften over 2024 bij het CDA één keer melding wordt gedaan van een gift van Movet Beheer van € 45.000. Dit in tegenstelling tot de verantwoordingsdocumenten van CDA, waar twee bijdragen van € 45.000 staan vermeld, van in totaal € 90.000.

De commissie heeft bovenstaande twee discrepanties geconstateerd zonder te pretenderen een uitputtende vergelijking te hebben gedaan. Dit geeft de commissie aanleiding u te verzoeken om na te gaan of beide overzichten overeenstemmen.

Subsidiebesteding BBB/ReMarkAble

De commissie heeft geconstateerd dat er aandacht is geweest voor de manier waarop BBB subsidie heeft besteed in het kader van verleende diensten door ReMarkAble Communicatie, dat betrokken was bij de oprichting van de partij. Deze situatie heeft ook tot publieke en politieke aandacht geleid, onder meer in een commissiedebat van 12 februari 2025².

U heeft op advies van de commissie de voorschriften met betrekking tot de subsidiebesteding opnieuw getoetst en geconcludeerd dat BBB de subsidie heeft besteed binnen de subsidiedoelen van de wet. In reactie op vragen vanuit de Kamer heeft u ook uitgelegd dat het aan de accountant is om de rechtmatigheid van de subsidiebesteding vast te stellen. De accountant heeft zowel over 2023 als 2024 een goedkeurende verklaring afgegeven. Bovendien bevat de Wfpp geen nadere voorschriften of bepalingen aan wie de subsidie mag en kan worden besteed. Op grond hiervan heeft u vastgesteld dat BBB, op basis van de beschikbare informatie, niet in overtreding is van de Wfpp. De commissie kan zich vinden in de door u ondernomen acties en uiteindelijke conclusie.

Hoewel de commissie uw conclusie deelt dat geen sprake is geweest van subsidiebesteding in strijd met de wet, roept deze kwestie wel vragen op of het gepast is subsidiemiddelen te besteden door het gunnen van opdrachten aan commerciële bedrijven die nadrukkelijk verbonden zijn met een partij – of zoals in dit geval zelfs direct betrokken zijn geweest bij het oprichten van de partij. De commissie beveelt u aan praktijken voor good governance zoals deze ook bij andere gesubsidieerde instellingen aan de orde zijn – zoals het werken met transparante offertetrajecten – te delen met de politieke partijen zodat zij situaties kunnen voorkomen die de schijn van belangenverstrengeling oproepen.

2

<https://www.tweedekamer.nl/kamerdocumenten/commissieverslagen/detail?id=2025D06829&did=2025D06829>

De commissie heeft geen informatie ontvangen waaruit blijkt of de transacties tussen BBB en ReMarkAble Communicatie al dan niet zijn gebaseerd op marktconforme prijzen, dan wel of deze (deels) als gift in de zin van de Wfpp moeten worden aangemerkt. Indien sprake is van een gift, dient deze overeenkomstig de Wfpp te worden opgenomen in het giftenoverzicht. De commissie verzoekt u om hier nader onderzoek naar te verrichten.

Niet-naleving UBO-registratie door VVD

Een belangrijke wijziging in de verantwoordingsverplichting voor politieke partijen in 2024 betreft de verplichting om de uiteindelijk belanghebbenden (UBO's) van rechtspersonen die giften doen aan politieke partijen te registreren. Deze verplichting is reeds in eerdere jaren aangekondigd en toegelicht, onder andere in het advies van de commissie over het subsidiejaar 2023 (d.d. 27 september 2024).

Desondanks heeft de VVD deze verplichting pas nageleefd na de beoordeling van de verantwoordingsdocumenten door uw departement en het verzoek om het overzicht van de giften uit te breiden met de gegevens van de UBO's. Dit is ongewenst, omdat het gaat om een fundamenteel onderdeel van de transparantie en controleerbaarheid van de financiering van politieke partijen.

Controleprotocol

Op 19 maart 2025 heeft het ministerie van BZK het controleprotocol gepubliceerd, nadat dit is goedgekeurd door de werkgroep Controleprotocollen (COPRO) van de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA).

De commissie verwelkomt de publicatie van het protocol als een belangrijke stap in het versterken van de transparantie en uniformiteit van de financiële verantwoording door politieke partijen. Dit heeft mede tot gevolg dat de commissie zijn taak beter kan uitvoeren.

De commissie constateert echter ook, dat het accountantsprotocol op het gebied van giften en neveninstellingen nog niet toereikend is. Daarom adviseert de commissie u het protocol te herzien en daarin de volgende onderwerpen op te nemen:

- COPRO heeft onder meer geadviseerd de controle van de giften en bijdragen in natura buiten beschouwing te laten en te behandelen als andere informatie. Het is gewenst om verduidelijking te geven wat kwalificeert als gift in natura. Dit is met name van belang in verkiezingsjaren;
- separaat toetsingskader voor neveninstellingen;
- er kan een verschil zijn in de interpretatie van wat subsidiabele uitgaven precies zijn. Dit kan leiden tot verschillen in de verantwoordingen.

Daarom adviseert de commissie een geactualiseerde uitleg over subsidiabele en niet-subsidiabele uitgaven per categorie³.

ADR-reviews subsidiejaar 2022 e.v.

De commissie heeft u gevraagd naar de status van de lopende ADR-reviews. De commissie verzoekt u in het vervolg de commissie over lopende ADR-reviews en uitkomsten proactief te informeren.

U heeft kenbaar gemaakt dat vier accountantsdossiers zijn onderzocht. De commissie stelt vast, dat de accountant van een van de politieke partijen haar werkzaamheden niet toereikend heeft uitgevoerd, gezien het feit dat het activiteitenverslag bij een van de politieke partijen ontbrak en derhalve niet is betrokken bij de accountantscontrole. U heeft aangegeven dat de accountant deze werkzaamheden alsnog heeft uitgevoerd en dat u dienaangaande de schriftelijke verklaring van de accountant heeft ontvangen.

Beleidsregel sanctieregime

In het advies van de commissie over de verantwoording van politieke partijen over het verantwoordingsjaar 2022 (d.d. 16 oktober 2023) en 2023 (d.d. 27 september 2024), bent u geadviseerd om een sanctieregime op te stellen, zodat voor politieke partijen duidelijk is welke sancties standaard worden opgelegd bij het niet voldoen aan formele vereisten.

In aanvulling merkt de commissie op dat in de praktijk, zoals bij BIJ1, sprake kan zijn van herhaaldelijke niet-naleving van formele vereisten. Mede daarom acht de commissie het dringend gewenst dat het sanctieregime niet alleen wordt verankerd in de Wet op de politieke partijen, maar al eerder praktisch toepasbaar wordt gemaakt via een beleidsregel.

Transparantie in financieringsbronnen en besteding van subsidie

De commissie herhaalt haar eerdere constatering uit het advies over het verantwoordingsjaar 2023 (d.d. 27 september 2024), namelijk dat in de verantwoordingsdocumenten duidelijk zichtbaar moet zijn welke activiteiten zijn

³ Het artikel van de Wfpp dat bepaalt wat subsidiabele uitgaven zijn, is artikel 7, tweede lid. Hierin staat dat subsidie wordt verstrekt voor uitgaven die direct samenhangen met de volgende activiteiten (categorieën A t/m I):

- a. politieke vormings- en scholingsactiviteiten;
- b. informatievoorziening;
- c. het onderhouden van contacten met zusterpartijen buiten Nederland en het ondersteunen van vormings- en scholingsactiviteiten ten behoeve van het kader van die partijen;
- d. politiek-wetenschappelijke activiteiten;
- e. activiteiten ter bevordering van de politieke participatie van jongeren;
- f. het werven van leden;
- g. het betrekken van niet-leden bij activiteiten van de politieke partij;
- h. werving, selectie en begeleiding van politieke ambtsdragers;
- i. activiteiten in het kader van verkiezingscampagnes.

gefinancierd uit de ontvangen subsidie en welke uit andere bronnen, zoals giften, contributies of reserves. Deze transparantie is essentieel om te kunnen toetsen of publieke middelen rechtmatig en doelmatig zijn besteed, conform de doelstellingen van de Wet financiering politieke partijen (Wfpp).

Wij adviseren om in het activiteitenverslag structureel de volgende elementen op te nemen:

- een overzicht van de activiteiten die zijn uitgevoerd met subsidiegelden;
- een overzicht van activiteiten die zijn bekostigd uit overige inkomsten;
- een duidelijke koppeling tussen uitgaven en financieringsbronnen;
- een toelichting waaruit blijkt dat de subsidie-uitgaven de ontvangen subsidie afdekken.

De commissie heeft geconstateerd dat de kwaliteit van verslaglegging op dit punt sterk varieert tussen partijen. Sommige partijen leveren een helder en gespecificeerd verslag, terwijl bij andere partijen niet eenduidig kan worden vastgesteld of uitgaven vanuit het subsidie-deel van de inkomsten zijn gefinancierd en indien dat het geval is, of deze binnen de doeleinden van de verstrekte subsidie vallen. Dit belemmert een betrouwbare beoordeling van de rechtmatigheid van de besteding.

De commissie wijst u erop dat deze constatering aansluit bij de signalering van de Auditdienst Rijk (ADR) dat de huidige wet- en regelgeving (Wfpp en Rfpp) onvoldoende eisen stelt aan de inhoud van het activiteitenverslag. De commissie beveelt daarom aan om in de communicatie richting partijen expliciet aandacht te besteden aan het onderscheid welke activiteiten zijn gefinancierd uit de ontvangen subsidie en welke uit andere bronnen, zoals giften, contributies of reserves, en om in toekomstige beoordelingsrondes te toetsen of dit onderscheid helder en controleerbaar is opgenomen. Dit zal bijdragen aan een verhoogde transparantie en een betere toetsbaarheid van de verantwoording.

Buitenlandse giften

De commissie constateert dat bij enkele partijen sprake is geweest van giften afkomstig van buitenlandse gevers, zoals in onderstaande tabel is opgenomen. De Wfpp stelt in artikel 1, onderdeel m, duidelijke eisen aan de herkomst van giften: deze dienen afkomstig te zijn van Nederlandse gevers of ingezetenen. De commissie adviseert u om de controlevereisten op dit punt nader uit te werken, bijvoorbeeld door:

- het formuleren van documentatie-eisen;
- het expliciet laten bevestigen door de accountant dat de herkomst is geverifieerd.

Constatering	Actie BZK
Jongerenorganisatie (JOVD) heeft een gift van € 12.862,- van de Duitse Friedrich Naumann Foundation ontvangen	BZK heeft geconstateerd dat deze gift niet binnen drie werkdagen is gemeld. Na deze constatering heeft de JOVD de gift direct teruggestort op de rekening van de gever en interne maatregelen getroffen om herhaling te voorkomen.
Anonieme giften en giften uit het buitenland aan PVV	Op verzoek van de PVV vordert BZK het teveel ontvangen bedrag van in totaal € 2.262,43. Hiertoe heeft de partij een vorderingsbrief ontvangen.

Giften in natura

De commissie constateert dat de kwalificatie en verwerking van giften in natura in de verantwoordingsstukken van politieke partijen niet altijd op uniforme wijze plaatsvindt. Eerder heeft de commissie in haar adviezen d.d. 27 september 2024, d.d. 13 november 2023 en d.d. 16 oktober 2023 opgemerkt dat in de praktijk onduidelijk is wanneer sprake is van giften in natura. Met name in verkiezingsjaren, waarin bijdragen in de vorm van diensten, materialen of faciliteiten vaker voorkomen, is het van belang dat deze giften op correcte en consistente wijze worden geïdentificeerd en verantwoord. De definitie in artikel 1 sub i Wfpp biedt hiervoor een duidelijke basis: een gift in natura betreft een zaak of dienst, geleverd aan een politieke partij zonder evenredige tegenprestatie. De commissie adviseert u om in de communicatie ten aanzien van het toezicht op toekomstige verantwoordingen richting partijen en accountants te verduidelijken:

- wat kwalificeert als gift in natura;
- hoe deze giften moeten worden opgenomen in de verantwoording;
- en dat ook deze giften onder de transparantieplichtingen vallen.

Een uniforme toepassing van deze regels draagt bij aan een betrouwbare verantwoording en voorkomt interpretatieverschillen tussen partijen en accountants.

De commissie heeft u ook eerder geadviseerd de verplichting tot transparantie bij een gift in natura uit te breiden tot de verstrekker, maar heeft geconstateerd dat u deze verplichting niet hebt opgenomen in het voorstel voor de Wet op de Politieke Partijen. De commissie geeft u opnieuw in overweging deze aanpassing alsnog te doen om maximale transparantie te verzekeren.

Vragen aan de commissie

Kwalificatie van bestuurdersverenigingen als neveninstelling

U heeft de commissie de vraag gesteld of bestuurdersverenigingen aangemerkt moeten worden als neveninstelling in de zin van de Wfpp. De wet definieert een neveninstelling als een rechtspersoon die structureel verbonden is aan een politieke partij en activiteiten uitvoert die bijdragen aan de doelstellingen van die

Datum
23 september 2025
Kenmerk
Ctfpp 2025/02

partij. Hieronder vallen onder andere jongerenorganisaties, wetenschappelijke bureaus, steunfondsen en mogelijk bestuurdersverenigingen.

Voorbeeld Christenunie

De commissie stelt ten aanzien van het voorbeeld van de Bestuurdersvereniging ChristenUnie vast dat de vereniging een rechtspersoon is. Inzage in de geregistreerde gegevens bij de Kamer van Koophandel, leert dat de vereniging zich bezighoudt met politieke activiteiten. Op de website van de Bestuurdersvereniging ChristenUnie constateert de commissie dat de vereniging netwerken en bijeenkomsten organiseert, advies geeft over politieke vragen, handreikingen en een online-community aanwezig is en cursussen gevolgd kunnen worden. De commissie stelt op basis van deze gegevens vast, dat daarmee stelselmatig en/of structureel ten bate van de ChristenUnie werkzaamheden worden verricht en dat CU daar ook voordeel uit behaalt, waardoor deze rechtspersoon conform artikel 5 lid 1 van de Wfpp als neveninstelling moet worden aangemerkt. In het verlengde hiervan constateert de commissie op basis van een steekproef bij andere bestuurdersverenigingen, dat de activiteiten daarvan zijn gericht op politici en de politieke partij daar baat bij heeft. Derhalve stelt de commissie dat alle bestuurdersverenigingen mede in het kader van uniformiteit als neveninstellingen moeten worden aangemerkt.

In afwachting van uw reactie,

hoogachtend,

de voorzitter van de Commissie toezicht financiën politieke partijen, mede namens de leden, mevrouw Judith van Erp en de heer Marcel Pheijffer,

Martijn van Dam